

Anders Nordh
Avdelningen för digitalisering

Mehmet Kaplan, Näringsdepartementet
Ardalan Shekarabi, Finansdepartementet

Sverige behöver bli bättre på att främja öppna data och datadriven innovation

Bakgrund

I dagens samhälle blir tillgången till rätt och riktig information vid rätt tillfälle allt viktigare. Den offentliga sektorn producerar och samlar in en mängd data om sina dagliga aktiviteter. Genom att göra dessa data tillgängliga och möjliga att återanvändas av andra myndigheter, medborgare och företag främjas demokratin, tillväxten och effektiviteten. Sverige och svensk offentlig förvaltning nyttjar inte fullt ut den potential som finns med öppna data och datadriven innovation, och ligger även efter internationellt inom området.

I Sveriges Kommuner och Landstings (SKL) politiskt fastslagna inriktningsdokument för de kommande fyra åren lyfts frågan om transparens och öppen information: ”SKL ska verka för transparenta verksamheter i kommuner, landsting och regioner, där data om verksamheterna är öppna och tillgängliga.” Dessutom lyfts frågan om samhällets grunddata: ”SKL ska verka för att grundläggande information om person, företag, fastighet och geografi som staten förfogar över ska vara fritt tillgänglig för kommunernas, landstingens och regionernas verksamhet.”

I denna framställan lyfter SKL fram behovet av att öka takten inom området och föreslår att regeringen säkerställer ett långsiktigt arbete för att främja utveckling, förvaltning och nyttan av öppna data samt att regeringen tar initiativ till att skapa förutsättningar för ökad tillgänglighet och fritt utbyte av samhällets grunddata mellan offentliga myndigheter.

Tillgång till information och data blir allt viktigare

Att få tillgång till information från offentliga verksamheter har varit en grundpelare i vår demokrati sedan 1766 då Offentlighetsprincipen infördes. Tack vare Offentlighetsprincipen har Sverige länge varit ett föregångsland när det gäller öppenhet och transparens. Det bör vi fortsatt värna i den digitala samhällsförändring som nu pågår med full kraft.

Medborgare och andra som önskar tillgång till offentlig information måste i de flesta fall fortfarande kontakta en myndighet och begära att få den information man söker utlämnad. Det kan även i regelverk stå att informationen skall lämnas ut på papper. Men idag är det möjligt och önskvärt att information både tillgängliggörs och i större

omfattning publiceras digitalt för att också kunna återanvändas och vidareutvecklas så att helt nya produkter och tjänster kan skapas.

EU-direktiv och lag om vidareutnyttjande av handlingar

PSI-direktivet (Public Sector Information) från EU-kommissionen berör vidareutnyttjande av handlingar som finns hos offentliga myndigheter. I korthet kan man säga att det rör data som finns i offentlig sektor. Direktivet syftar till att göra offentlig information mer tillgänglig. Det innebär bland annat att olika aktörer i samhället ska kunna använda offentlig information för att skapa nya produkter och tjänster.

PSI-direktivet har gett upphov till den svenska så kallade PSI-lagen (2010:566) om vidareutnyttjande av handlingar från den offentliga förvaltningen. Lagen avser att underlätta enskildas användning av handlingar som tillhandahålls av myndigheter och att förhindra att myndigheter beslutar om sådana villkor för hur handlingar får användas som begränsar konkurrensen. Regeringens tidigare verksamma E-delegation rekommenderade myndigheter att som huvudregel göra informationen tillgänglig på nätet och tillåta vidareutnyttjande fritt eller enligt standardiserade och generösa villkor.

Argument för ökad tillgång till öppen information och öppna data

Det finns flera skäl till varför ökad tillgång till öppen information och öppna data bör främjas:

- *Demokrati, insyn och delaktighet* – Genom att göra det enklare att ta del av och analysera information från offentlig förvaltning förbättras möjligheterna till ett fritt meningsutbyte och en allsidig upplysning. Det blir enklare att söka efter specifik information och analysera den utifrån sina egna förutsättningar, exempelvis inför en valsituation eller deltagande i demokratiska processer. Den öppna informationen och data som presenteras måste därför också göras tillgänglig och begriplig för medborgare bl.a. genom visualisering. En ökad möjlighet till insyn lägger grunden för ett ökat förtroende för offentlig sektor. Ett bra exempel är Sidas OpenAid som är en webbaserad informationstjänst om Sveriges bistånd, byggd på öppna myndighetsdata där man kan följa när, till vem och för vilka ändamål biståndsmedel har betalats ut och med vilka resultat.
- *Innovationskraft, tillväxt och jobb* – Öppen information och öppna data kan utnyttjas vidare för att skapa nya smarta applikationer och tjänster. Det finns en stor potential att skapa en informationsmarknad baserad på offentlig information. Men för att det skall bli verklighet måste fler publicera mer. EU lyfter fram öppna data och öppen information som ett av de stora områdena för tillväxt och jobb. Öppen data benämns allt oftare som en värdefull råvara som kan utvecklas och användas i oändlighet. Två exempel på populära tjänster som bygger på öppen data i Sverige är www.tågtavlan.se och www.vackertväder.se.

- *Kvalitetsförbättringar och effektivisering* – Öppen information och öppna data skapar förutsättningar för en effektiv och smart offentlig informationsförvaltning. Det fungerar som en katalysator för ordning och reda samt bidrar till att tillgängliggöra data som kan tjäna som verksamhetsstöd och underlag för analys av de egna verksamheterna. Många organisationer, däribland Världsbanken, noterar att en stor del av de som använder den öppna data, som de själva har publicerat, är den egna personalen som får enklare tillgång till information som de annars varit tvungna att begära ut från interna systemägare. Det finns också ett stort behov av att med öppna data öka graden av automatisering i informationsöverföring mellan kommuner, landsting/regioner och statliga myndigheter. Idag lägger kommunerna årligen tid motsvarande ca 400 årsarbetare på manuell hantering för att lämna svar till nationella återkommande uppgiftsinsamlingar. Förutom den nedlagda tiden medför den manuella hanteringen brister i kvalitet samt långa ledtider för insamling vilket innebär att informationen redan är gammal när den skall användas.

Offentliga Sverige behöver bli bättre på öppna data

Det är för få offentliga organisationer i Sverige som publicerar öppna data. Rekommendationen är att offentliga organisationer ska publicera öppna data på en PSI-data sida. I dagsläget är det dock bara 177 av 655 offentliga organisationer som publicerar öppna data på en PSI-data sida (www.psidatakollen.se). Av dessa är 117 kommuner och 5 landsting/regioner. Det är främst stora kommuner i Sverige som publicerar öppna data i någon större omfattning däribland Stockholm, Helsingborg, Örebro, Linköping och Umeå. SKL tillhandahåller ett webbverktyg (<http://oppnadata.skl.se>) där landsting och regioner enkelt kan länka öppna nyckeltal om verksamheter från Koladas databas till sin egen hemsida. Verktöget används hittills av 143 kommuner.

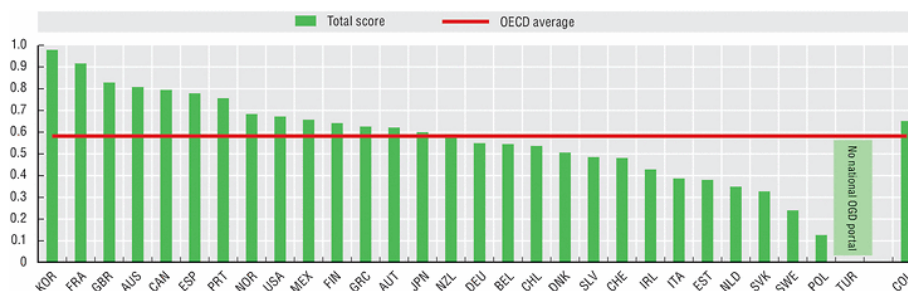
I internationella jämförelser framgår att Sverige ligger efter. I OECD:s rapport kring Open Government data 2014 togs ett index tagits fram för att mäta i vilken utsträckning olika länder har genomfört nationella insatser för att främja öppna data. De nationella insatser som följdes upp var tillgång till data på en nationell portal, tillgänglighet till data på en nationell portal och regeringens stöd till innovativ återanvändning av data och till intressenter. De länder som toppar rankingen är Korea, Frankrike, Storbritannien, Australien, Canada och Spanien, medan de som rankades lägst var bl.a. Polen och Sverige.

Government at a Glance 2015

↳ 10. Digital government

↳ Open government data

Figure 10.8 *OURdata* Index: Open, Useful, Reusable Government Data, 2014

Source: OECD (2014), Survey on Open Government Data.

Statlink <http://dx.doi.org/10.1787/888933249180>

Nationellt främjande och samordning behövs

SKL har en viktig roll i att främja att kommuner, landsting och regioner publicerar mer öppen information och öppna data, och ser behovet av ökad kraftsamling på området. För att öka nyttan med öppna data bör en utvecklad samordning ske av de statliga myndigheternas, kommunernas, landstingens och regionernas arbete inom området. En samordning är särskilt angelägen kring framtagande och förvaltande av gemensamma former och strukturer för att tillgängliggöra och utbyta data där en gemensam informationsstruktur utgör grunden för en smart samhällsutveckling. SKL välkomnar här en närmare samverkan med regeringen och statliga myndigheter på området. Som ett led i och utifrån regeringens och SKL:s ”Avsiktsförklaring om digital förnyelse av offentliga Sverige” (N2015/07455/EF) avser SKL att bjuda in statliga aktörer till en arbetsgrupp kring öppna data. SKL efterlyser samtidigt att regeringen pekar ut en nationell aktör med ansvar för främjande, utveckling och förvaltning:

Främjande – Genom samordnade insatser förmås och stimuleras fler offentliga aktörer att publicera öppna data enligt gemensamma riktlinjer och strukturer. Kunskap, erfarenheter och framgångsrika exempel på publicering och användning av öppen information/data behöver samlas och spridas systematiskt.

Utvecklande – Nya och innovativa sätt att använda och tillgängliggöra öppna data behöver stöttas och stimuleras. Gemensamma sektorsövergripande lösningar måste prioriteras. Datadriven innovation behöver stimuleras och framgångsrika exempel behöver synliggöras. Det finns också behov av en genomlysning av hinder i lagar och regler som motverkar en utveckling mot digitalt först.

Förvaltande – Stabila och långsiktiga lösningar behöver tas fram för hur öppna data presenteras genom gemensamma strukturer för att också underlätta informationsutbyte. Gemensamma lösningar för sektorn såsom webbplattformar, verktyg för länkad data och upphandlingsunderlag behöver förvaltas långsiktigt.

Det är angeläget att samhällets grunddata släpps fri

Offentliga myndigheter förfogar över en stor mängd data som de ansvarar för att samla in och införa i olika register. Det kan handla om grundläggande information om personer, företag, fastigheter och geografi. För att kunna utföra sina uppgifter effektivt och förenkla för den enskilde, behöver kommuner, landsting och regioner tillgång till grundläggande registerinformation.

Att offentliga myndigheter idag tar ut avgifter av andra offentliga aktörer för tillhandahållande av information försvårar ett ändamålsenligt nyttjande av myndighetsinformation. Det skapar onödig offentlig administration, ökade kostnader för ärendehantering och krångel för den enskilde. Dessutom skapar det incitament för att fortsätta med pappershantering.

Danmark har genomfört en reform där grunddata om bl.a. adresser, företag och fastigheter har tillgängliggjorts som öppna data. Danmarks vision är att grunddata skall hålla hög kvalitet och utgöra den gemensamma grunden för offentlig förvaltning; effektivt uppdaterad på ett ställe, och användas av alla - inklusive den privata sektorn. När Danmarks reform är fullt genomförd år 2020 beräknas de totala samhällsvinsterna till 800 miljoner danska kronor per år, varav vinsterna i den privata sektorn står för drygt 500 miljoner.

SKL vill se en genomlysning av och kartläggning över vilka informationsmängder som ska utgöra samhällets grunddata och som bör kunna användas av offentliga och privata aktörer. SKL efterlyser att regeringen tar initiativ för att skapa förutsättningar för ökad tillgänglighet och fritt utbyte av samhällets grunddata mellan offentliga myndigheter.

Sveriges Kommuner och Landsting

Lena Micko
Ordförande